

Ko e Mou'i Lelei 'a Fafine mei he Pasifiki

**Kautaha Neesi Tonga 'o Nu'usila
'Aho Mo'ui Lelei 'a e Kainga
Tonga 'i Wellington – 1 Sune 2009
'Eseta Finau**

Talateu

- Ifi Tapaka
- Kava malohi
- Ma'u me'atokoni
- Fakamalohi sino
- Sisino & Sino Nge'enge'e
- Kanisa
- Sivi Mo'ui Lelei
- Suka
- Mate'anga
- Fokoutua e 'Atamai
- To'utupu & Fe'auaki
- Sivi Fa'ele & feitama

Ifi Tapaka

- **2006/07 N Z Health Survey (NZHS):**
 - **21% 'o fafine mei he Pasifiki, 'oku nau ifi**
 - **'Oku ifi 26% e Pasifiki (tangata mo fafine) 'o tokolahi ange he kakai kehe na'e ifi (21%)**
 - **'Oku fakafuofua ki he 25% 'o e kakai fefine Pasifiki (15-39) pea 24% e ta'u 15-44 'oku nau ifi.**

Kava Malohi

- **Ko e kakai fefine Pasifiki, ne tokosi'i ange 'enau inu e kava malohi, 'i he kakai fefine kehe**
- ***Ko e fefine Maori mo e Pasifiki 'oku inu kona taha.***
- **Na'e lahi ange 'a e ma'u e kava malohi faka'aho 'a e kakai fefine Maori mo e Pasifiki**

Me'atokoni

- Ko e kakai fefine Pasifiki 'oku ngali 'e si'isi'i ange 'enau kai 'a e fo'i'akau mo e vesitapolo mei he kakai fefine kehe.
- *'Oku mahino mai, koe kai 'o e fo'i'akau 'oku lahi fe'unga, ka koe kai 'o e vesitapolo 'oku fu'u ma'ulalo ange ia 'i he kakai kehe.*
- Ko e 45% 'o fefine Pasifiki 'oku nau tauhi ki he tu'utu'uni kai 'o e vesitapolo, fakatatau ki he 64% ki he kakai fefine kehe.

Fakamalohi sino

- Ko e 22% 'o e kakai fefine Pasifiki 'oku si'i hono ue'i honau sino (i.e. ne si'i hifo he miniti 'e 30 'enau ngaungaue/fakamalohisino 'i he uike)
- *Na'e tokolahi ange 'a e fakamalohi sino 'a e kakai fefine kehe (fakafuofuo 86%).*

Sisino & Sino Nge'enge'e

- Fakatatau ki he fua sino (BMI), ko e 22% 'o e kakai fefine Pasifiki 'oku "sisino" pea (65%) 'oku "sino nge'enge'e"
- *'Oku lahi ange e ma'u he Pasifiki 'a e "sino nge'enge'e"*
- *'Oku tokosi'i ange 'a e kakai fefine Pasifiki 'oku nau ma'u e sino 'oku 'i he tu'unga 'o e "mo'ui lelei"(10%)*

Sisino & Sino Nge'enge'e (hoko)

- Ko e fua'o e mamafa, kongaloto mo e fatafata 'oku fu'u folahi ange pe 'a e kakai fefine Pasifiki he kakai fefine kehe
- *'Oku folahiange e kongaloto e kakai fefine Pasifiki (99.3cm) fakatatau ki he kakai fefine kehe (77.0cm);*
- Ko e 63% 'o e Pasifiki 'oku nau tu'u 'i he fakatu'utamaki ke nau puke 'i he (e.g. Suka, Mahaki Mafu) ka ko e 29% 'o e kakai kehe.

Kanisa

- Ko e Kanisa e Huhu 'oku lahi taha 'i he Pasifiki, pea ne mate ai e 14.7%
- *Kanisa Ma'ama'a – ma'u 'e he 8.4% 'o e fafine Pasifiki pea ne mate ai e 15.5% 'o e kau mate..*
- Ko e 'uhi ko e lahi e ifi tapaka 'a e to'utupu, 'oku 'i ai e hoha'a ki he to'u ni mo e kanisa.
- *Kanisa e Ngakau – 'ikai fu'u tokolahi 'i he Pasifiki (5.8% 'i he 2005) & ka e tokolahi ange mate 'i he matakali kehe.*

Sivi Mo'ui Lelei

- **2006/07 N Z Health Survey (NZHS):**
 - 57% 'o fafine Pasifiki – lahi hake he ta'u 20, ne sivi taungafanau 'i he (fu'u ma'olalo, fakatatau ki he kakai fefine kehe 74%).
 - **'E fakahoko ha sivi taungafanu 'okapau te nau fa'a 'a'ahi ki he Toketa mo sivi mo'ui lelei**
 - 24% 'o fafine lahiange he ta'u 20 ne nau sivi huhu 'i he ta'u 2 kuo 'osi
 - ***E fakahoko e sivi huhu kapau 'e fa'a sio Toketa pe neesi.***

Suka & Sivi

- **2006/07 NZ Health Survey (NZHS):**
 - *11% 'o e kakai fefine kuo sivi 'oku nau ma'u e suka ka e 3% e kakai fefine kehe.*
 - **72% o fefine, kuo nau Sivi Suka mo e Toketa fakafamili 'i he mahina 'e 12 kuo hili**

Mate & Mate'anga 'oku ala ta'ofi

- Lipooti ki he mate 'i Nu'u Sila ni he ta'u 1981-84 to 2001-04 (Blakely et al 2007).
- 'Oku 'asi ai 'a e holo lahi e mate he fonua ni, ka ko e kakai Pasifiki ne holo si'isi'i ange he 'u matakali kehe (14% 'a tangata pea 10% 'a fafine).
- Na'e holo 'aki 'e he matu'a Maori 'aki e 25%, fafine Māori 22%, palangi: tangata 42%, fafine 35%, 'Esia: tangata 58% mo fafine 50%.
- 'Oku lahi 'aki e 72% 'a e mate ala ta'ofi 'a e kakai fefine 'o e Pasifiki he kakai fefine kehe.

Tu'unga Mo'ui Faka'atamai

- 'I he 2005, na'e ma'ulalo taha hono ngaue'aki 'e he fafine Pasifiki 'a e ngaue'anga Faka'atamai 'a e DHB (fakatatau ki he kakai tangata Pasifiki, mo e kau Maori, pea mo e kakai kehe).

To'utupu Fafine Pasifiki mo e 'alu tangata

- **Savea e To'utupu 2000:**
 - **27% fanau ako fefine ta'u 14 pe lahiange kuo nau 'osi 'alu tangata 'o fakatatau mo e 10% 'o e fanau ako fefine kehe.**
 - **Na'e 'ikai ha fu'u faikehekehe ia 'i he tamaiki lalahi ange he ta'u 15 mo e kau leka 'i 'olunga**
- **'I he mahaki e fe'auaki 2006, 'oku tokolahi ange 'a e to'utupu (15-24yrs) mei he Pasifiki kuo nau ma'u 'a e chlamydia and gonorrhoea**

Sivi Fa'ele feitama & tauhi 'i he 'osi 'a e fa'ele

- 'Oku lahiange 'a e fa'ele 'a e kakai fefine mei he Pasifiki 'i he toenga 'o NZ.
- *Ko e faka'avalisi 'o e fa'ele kakai fefine 'oku 2.95 fakatatau ki he 2.05 ki he toenga 'o NZ.*
- 2006, 'oku fa'ele kei iikiange 'a e kakai fefine Pasifiki (27.66) 'i he toenga 'o NZ (30.6).
- 'Oku ma'ulalo e tu'unga 'oku tauhi 'aki e kakai fefine Pasifiki lolotonga 'enau feitama, mo e 'osi 'enau fa'ele.

Fakama'opo'opo

- 'Oku mamahakiange 'a fafine Pasifiki. '
- *'Oku lahiange 'a e mate 'a fafine Pasifiki he ngaahi mate'anga ala ta'ofi.*
- 'Oku lavelaveiliange 'a e kakai fefine Pasifiki.
- *'Oku si'isi'i 'a e sivi mo'ui lelei 'a fafine Pasifiki pea mo 'enau ngaue'aki 'a e ngaahi ngaue'anga ki he mo'ui lelei.*
- 'Oku 'ikai ke sai tatau 'a e ngaahi ngaue'anga ki he mo'ui lelei 'oku o ki ai 'a fafine Pasifiki fakatatau ki he kakai kehe.

Malo 'aupito

